

ОСВІТНІ СТРАТЕГІЇ

УДК 378.32

**СЦЕНАРІЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ:
ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ПЕРСПЕКТИВ¹***THE SCENARIOS OF REINTERGATION OF UKRAINIAN HIGHER
EDUCATION: PHILOSOPHICAL ANALYSIS AND EVALUATION OF
PERSPECTIVES***Д.Б. Свириденко
С.О. Терепищій**

Актуальність дослідження. Український соціокультурний простір перебуває у стані, детермінованим викликами військової гібридної агресії останні роки. Питання перспективної реінтеграції як самих тимчасово окупованих територій, так і сфер буття суспільства (освіти, економіки тощо) є проблемою сучасної науки та соціальної практики. Автори пропонують власну оцінку можливостей реінтеграції української системи вищої освіти.

Постановка проблеми. Спираючись на результати соціологічних опитувань, автори мають запропонувати філософську оцінку можливостей практичної реалізації низки сценаріїв реінтеграції системи української вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Авторами використано низку сучасних вітчизняні та закордонних публікацій, присвячених проблемам переміщених університетів, можливостям вищої освіти поставати дієвим інструментом миробудівництва, викликам гібридних військових стратегій, а також звіти низки дослідницьких центрів із досліджуваної проблеми.

Постановка завдання. Автори

Urgency of the research. Ukrainian social and cultural space is determined by the challenges of hybrid military aggression in recent years. The issues of prospective reintegration of temporarily occupied territories as well as spheres of being of society (education, economy, etc.) are the problems of modern science and social practice. Authors offer their own assessment of the possibilities of reintegration of the Ukrainian higher education system.

Target setting. The authors are going to offer a philosophical assessment of the practical implementation of a number of scenarios for the reintegration of the Ukrainian higher education system based on the results of sociological survey.

Actual scientific researches and issues analysis. The authors used the series of modern Ukrainian and foreign publications devoted to the problems of displaced universities, the possibilities of higher education to become an effective tool for peace-building, the challenges of hybrid military strategies, as well as the reports of the number of research centers on the studied problem.

The research objective. The

¹ Публікація містить результати досліджень, проведених при грантовій підтримці Державного фонду фундаментальних досліджень за конкурсним проектом Ф83/60-2018.

ставили за мету здійснити концептуалізацію сценаріїв, спираючись на методологічний потенціал сучасної філософії освіти. Зазначені сценарії також мають пройти верифікацію із використанням соціологічного інструментарію з метою визначення їх перспективності. Підставою для соціологічних узагальнень має постати низка інтерв'ю з викладачами переміщених університетів.

Виклад основного матеріалу.

У межах статті проведені інтерв'ю з представниками шести переміщених університетів (Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського, Донецький національний університет, Луганський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти тощо). Подальше узагальнення результатів інтерв'ю дозволило виокремити напрямки реалізації стратегії реінтеграції. Виходячи з наявного стану освітньої системи України, розділеної війною, основним шляхом реінтеграції є налагодження ефективних систем підтримки переміщених закладів вищої освіти з одночасним поліпшенням матеріально-технічної та науково-педагогічної складової їх діяльності.

Висновки. Продemonстровано, що актуальними цілями політики реінтеграції є: 1) Налагодження ефективної системи роботи переміщених ЗВО на нових місцях; 2) Розширення і модернізація матеріально-технічної, організаційної й методологічної бази переміщених ЗВО; 3) Підготовка переміщених ЗВО до повернення на звільнені території; 4) Розробка і впровадження системних заходів з підтримки молоді з окупованих територій, стимулювання їх до вступу саме у переміщені заклади. Запропоновано три альтернативні сценарії реінтеграції української вищої освіти: “Внутрішні

authors had an aim to conceptualize the scenarios using the methodological potential of modern philosophy of education. Mentioned scenarios also need to be verified using sociological tools to determine their promising nature. The basis for sociological generalizations should be a series of interviews with teachers of displaced universities.

The statement of basic material.

Within the article, interviews were conducted with representatives of the six internally displaced universities (Tavrida National V. I. Vernadsky University, Donetsk National University, Luhansk Oblast Institute of Postgraduate Pedagogical Education, etc.). The subsequent summarization of the results of the interviews allowed us to identify the directions of implementation of the strategy of reintegration. Proceeding from the existing state of the Ukrainian educational system divided by the war, the main way of reintegration is to establish effective systems of support for displaced institutions of higher education as well as improving the material, technical, scientific and pedagogical component of their activities.

Conclusions. It was demonstrated, that main goals of the reintegration policy are: 1) Setting up an effective system of work of displaced higher education institutions at new location; 2) Expansion and modernization of the logistical, organizational and methodological base of displaced higher education institutions; 3) Preparation of displaced higher education institutions for returning to the “own” territory; 4) Development and implementation of systemic measures to support the youth from the occupied territories, encouraging them to enter the precinct into displaced institutions. Three alternative scenarios for the

ресурси”, “Міжнародна підтримка” та “Оптимальний підхід”.

Ключові слова: вища освіта України, стратегія реінтеграції, переміщені університети, військовий конфлікт, миробудівництво.

reintegration of Ukrainian higher education are proposed: “Internal Resources”, “International Support” and “Optimal Approach”.

Keywords: Ukrainian higher education, strategy of reintegration, displaced universities, military conflict, peace-building.

Актуальність теми дослідження. Однією з найбільш актуальних задач у сучасному українському суспільстві є пошук шляхів, моделей та механізмів відновлення розділеного війною єдиного українського суспільства. Розуміючи масштабність задачі політичного, ідеологічного і культурного миробудівництва, автори фокусуються на сегменті вищої освіти, зокрема на переміщених університетах, але не обмежуються ними. Оскільки відсутня загальноновизнана стратегія гуманітарного розвитку в умовах гібридної війни, стаття пропонує розробку можливих сценаріїв реінтеграції розділеного освітнього простору. Корелюючи із положеннями Закону України “Про особливості державної політики щодо забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях в Донецькій і Луганській областях”, пропоновані сценарії можуть постати теоретичним забезпеченням для розробки освітньої політики та подальших практичних кроків у сфері відновлення цілісності простору вищої освіти України.

Постановка проблеми. Як результат анексії Криму та збройного конфлікту на Сході України, близько двох десятків університетів здійснили переїзд на підконтрольні Україні території, отримавши у нормативних документах статус переміщених університетів. Виходячи із перспективи відновлення територіальної цілісності України, постає питання обґрунтування стратегій повернення зазначених закладів вищої освіти у зворотній бік, що представляє собою складну проблему як для теоретичних пошуків в галузі освітньої політики, філософії освіти тощо, так і для подальшої практичної реалізації. Відправною точкою для пошуку сценаріїв “повернення” університетів з мето відновлення цілісності системи вищої освіти України постають геополітичні стратегії розгортання поточної складаної ситуації, із відповідними проєкціями цих стратегій на окремі сфери буття українського суспільства. Разом із тим, існує необхідність експертної, у тому числі соціологічної оцінки експертними колами та представниками переміщених університетів перспектив зазначеної реінтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філософський аналіз та оцінка перспектив реінтеграції вищої освіти України здійснено,

спираючись на сучасні вітчизняні та закордонні публікації, присвячені проблемам переміщених університетів, можливостям вищої освіти поставати дієвим інструментом миробудівництва, викликам гібридних військових стратегій тощо. У зазначеному контексті, цікавими для нас були роботи В. Верьовкіна [1], Д. Додонова [2], З. Беккермана та М. Зембаліса [6], О. Кивлюк [8], С. Меттлера [10], Т. Фералі [13], а також звіти низки дослідницьких центрів із досліджуваної проблеми [3; 4] тощо.

Постановка завдання. Виходячи із актуальності пошуку дієвих стратегій реінтеграції української вищої освіти, автори ставили собі за мету здійснити концептуалізацію перспективних сценаріїв, спираючись на методологічний потенціал сучасної філософії освіти. Зазначені сценарії також мають пройти верифікацію із використанням соціологічного інструментарію з метою визначення їх перспективності. Підставою для соціологічних узагальнень має постати низка інтерв'ю з викладачами переміщених університетів, а при виборі респондентів мають обиратись викладачі та студенти із різних університетів, які репрезентують різні факультети та наукові напрями – математики, соціологи, філософи, фізики, менеджери, маркетингологи тощо.

Виклад основного матеріалу. Стаття написана на основі інтерв'ю з представниками шести переміщених університетів – Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського, Донецький національний університет, Донбаський державний технічний університет, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, Луганський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, Луганський державний медичний університет.

Більшість інтерв'ю було записано в м. Києві. У ході дослідження були здійснені відрядження до м. Вінниця (Донецький національний університет) та м. Харкова (Луганський національний аграрний університет) тривалістю 3 доби кожне відрядження для проведення соціологічного етапу дослідження.

В ході дослідження, автори взяли 24 інтерв'ю, 2 з яких було відхилено з технічних причин. Для позначення респондентів ми використовували шифрування. Всі респонденти попередньо знайомились із темою наукового проекту, його цілями та суттєвими обставинами та підписували лист-згоду на участь у дослідженні. При цьому існувало дві можливості: анонімне, або не анонімне інтерв'ю. Біля половини респондентів (особливо з Криму) побажали дати анонімне інтерв'ю. Тривалість інтерв'ю складала від 47 хв. до 2,5 години. Під час інтерв'ю вівся запис на цифровий диктофон, окрім 2 випадків, коли респонденти не побажали, щоб відбувався технічний запис, але дозволили вести стенограму. Місце проведення інтерв'ю визначалося з

міркувань зручності для респондента: це були приміщення кафедр, лабораторії, навчальні аудиторії, кафе тощо.

Питання для інтерв'ю були наперед розробленими відповідно до мети дослідницького проекту, спрямованого на концептуалізації стратегій реінтеграції української вищої освіти:

1. Опишіть свій досвід під час війни/переміщення університету.
2. Яка проблема була для вас та вашої сім'ї найбільш складною?
3. Як ви намагалися впоратися із викликами?
4. Ви можете назвати три основні проблеми під час переміщення вашого університету?
5. Ви думаєте, що ці проблеми вже вирішені (для вас і для університету)?
6. Які труднощі були у вас при адаптації вашої викладацької практики на новому місці?
7. Чи доводиться стикатися з проблемою ідентичності, культури та мови у вашому повсякденному житті?
8. Чи подірюєте спілкування (професійне та особисте) з колегами, які залишилися на окупованій території?
9. Яка була роль цінностей ЄС, які були захищені на "Євромайдані" у 2014 році - свобода, мобільність, справедливість влади - у створенні ситуації війни та миру?
10. Чомусь ці цінності, здається, не отримали позитивного відгуку від людей, які вирішили залишитися на окупованих територіях?
11. Як геополітична ідентичність формувалася освітою та засобами масової інформації в Луганську та Донецьку до 2014 року?
12. Чи спостерігали ви будь-які розбіжності у трактуванні подій, пов'язаних із війною, серед викладачів вашого вишу з різних дисциплін: економістів, політологів, лінгвістів тощо?
13. Що більш важливо для вас: спілкуватися з людьми в Україні, які пережили війну або за її межами, які не зазнали війни та проблем переміщення?
14. Як ви думаєте, ми повинні приділяти більше уваги різноманітності думок і суджень, щоб захистити нашу свободу, або формувати країну одностайців щоб захистити наші кордони від агресії у майбутньому?
15. Що більше привертає увагу у вашому поточному навчальному плані, методах навчання, відносинах зі студентами та колегами після того, як ви пережили війну та переїзд? Чи змінились ваші підходи до викладання?
16. Чи є у вас якісь очікування щодо процесу примирення на окупованих землях? Яку роль ви вважаєте, щоб ваш університет мав грати в

цьому процесі?

17. Як багато часу потрібно на ваш думку для реінтеграції розділених університетів і в яких умовах це можливо?
18. Будь-які конкретні рекомендації щодо того, як запобігти розширенню або зростання таких конфліктів чи помилок?
19. Що було б важливо, щоб зробити наше дослідження більш повним? На що нам варто звернути увагу?

Інтерв'юер намагався не порушувати послідовність питань, але у деяких випадках доводилось задавати уточнюючі запитання, які виникали у відповідь на неочікувані дані респондента. Після проведення інтерв'ю у більшості випадків сам інтерв'юер намагався наодинці записати власні враження і помилки, що дозволяло у подальшому вдосконалювати дослідження. При аналізі диктофонних записів ми спеціально зберегли особливості мови респондентів, оскільки вони передають контекст.

Окремі результати та обговорення.

Масив інформації який ми зібрали у ході дослідження досить значний. У цій публікації ми хочемо зробити фокус на проблемі ідентичності а гібридності, а також проблемі повернення, що тісно із ними пов'язана.

Так, на питання: “Чи доводилося Вам стикатися з проблемою ідентичності культури мови там? Якою мовою Ви там спілкувалися?” один із респондентів відповів:

“Російською. Зі свого досвіду можу сказати як це проявлялося був Лугансько-Український майдан, куди ходили люди. Але це “майдан”, туди приходили люди від 30 до 100 людей, які там проводили свої мітинги. Але це з іншого боку, коли я в малій академії відпрацьовував, я йду о 12:00 годині, а в них на 12:00 мітинг. Я ну подивився й далі пішов. Вони там один одного знали, спілкувалися один з одним. А з іншого боку, був час коли взагалі нічого не було, а потім почалися протилежні мітинги, там переважно люди пенсійного віку були, можливо 200-300 осіб. А як інші люди я не знаю. Звісно, що в самому Луганську переважно 90% все було російськомовним. Якщо проїхатися по області, то можна почути багато суржику від дідусів, бабусь. Луганськ завжди був російськомовним. І коли хтось почав приїздити, щось говорити, зносити пам'ятники – це луганчанам не подобалося. Я ніколи не бачив, що була якась проблема з мовою. Тоді я пам'ятаю з пам'ятниками була проблема. Моє бачення було, що це не дуже естетично, централізовано, фахово. Але якщо зараз подивитися у минуло, то звісно, що пам'ятники нічого не варті проти життя людей” (R1).

Щодо питання ідентичності, яка панує там, то один із респондентів влучно назвав її “ідентичністю холодильника”.

“У більшості населення на тій території, на жаль, для мене особисто присутня ідентичність холодильника. Де мені комфортніше, де я маю більше зиску там моя Батьківщина. І взагалі ніякої ідеології в хорошому розумінні, вона не приживається” (R4).

На питання щодо повернення більшість респондентів не могли дати чіткої відповіді, але схилилися в бік неповернення.

“Тут питання – чи вони захочуть повертатися? Залежить від того хто куди переїхав. Ось наприклад хтось переїхав в кращі умови. Також є різні викладачі. У когось велика пенсія і він продовжує працювати. У когось є сім'я, є така можливість наприклад знімати квартиру в Києві і їм тут подобається, і вони не бачать навіщо звідси виїжджати. А в інших проблеми зі здоров'ям, вони потребують лікування, то вони б можливо і повернулися з радістю. Різні є люди і ніхто не знає, яка кількість їх буде. Мені здається, що агресії не буде до тих, хто повернеться” (R1).

Одним із найбільш складних питань для респондентів виявилась оцінка перспектив переміщених університетів. І це зрозуміло з огляду на те, що ця ситуація залежить від загальної політичної ситуації на Донбасі і в Криму.

“Ті навчальні заклади, які втратили можливість закласти новий потенціал – розвиток дистанційної освіти, інформаційної освіти – у них майбутнє тільки стати філією чиеюсь. У них немає майбутнього: і кількість штату не така потужна, і кількість студентів не така потужна, і агітація не така, мені здається, буде постійно гіршати-гіршати і остаточно воно підійде до того часу, що вони зможуть стати чиеюсь філією. Це не означає, що всі. Деякі вищі нормально працюють, я знаю, в Луганському університеті Шевченка нормальна дистанційна освіта. У людей є “начитки” й вони хочуть, й приїжджають, очно займаються, майданчиків декілька для дистанційного навчання, декілька сайтів” (R1).

Також із відповідей респондентів можна прослідкувати три сценарії: оптимістичний, песимістичний і реалістичний.

“Ми вже ламали голови з приводу того до чого воно все йде. Від панічних до феєричних настроїв, які змінюються навіть протягом кількох годин однієї доби. Зрештою втомлюєшся робити якісь прогнози, тому що вони не справджуються, вони не виправдовуються. Я не беруся робити будь-яких аналітик з приводу цих сценаріїв. З просто відрізала цю територію і всіх тих людей, які там залишилися. Там є друзі, там навіть є родичі. З друзями, які аполітичні, спілкуюся. Була особиста ситуація, коли я вперше приїхала забирати речі, а був вересень, сонечко, дітки йдуть в школу й взагалі враження, ніби того всього не видно. Я

зайшла в свою оселю і в мене було таке відчуття, що я нікуди з відти не їхала. Я стіни обіймала, бо вони ж такі рідні, я телефонувала чоловікові й говорю, що може ви сюди. А він мені говорить, ти, що здуріла, давай швидко звідти” (R3).

Проблема повернення / неповернення тісно пов’язана із наявністю / відсутністю стосунків із рідними та колегами, які залишились в окупації. Один із респондентів вказує на відсутність послідовної логічної позиції у людей, які мешкають зараз на не підконтрольній території.

“У мого чоловіка там рідна тітка живе так коли починалися всі ці події із захопленням СБУ й таке інше ми зустрілися з цими родичами й сперечалися з приводу політичних питань. Я вирішила зняти конфлікт. Я сказала їм, що ви підете на один мітинг, а я на інший, а потім зустрінемося і будемо шукати. Адже правда вона десь посередині. А вона мені каже, що я тобі руки не подам, тому що ти фашистка. От, і звичайно, що ми не підтримуємо стосунки. Проте коли ми прожили в Старобільську і переїхали згодом до Києва, то тітка” ...Ми приїхали до Києва й тітка каже, чому ви раніше сюди ен приїхали, а сиділи в тому Старобільську. На що я сказала. Почекайте, це нічого, що тут “дітей їдять”. Самі клянуть той Київ, а потім кажуть: “Ну, там же краще”. Логіки немає в судженнях ніякої. Вони також там дуже розчаровані і розуміють, що обіцянки, ті, що їм обіцяють нічого не ствердилося. Щодо приводу прогнозів, то вибачте, але я вже на гралася в цю гру” (R2).

Цікаво, що приблизно половина респондентів прямо пов’язують війну та радянський спадок та пост-радянську ментальність. Проте, коли мова заходить про них особисто, то вони заперечують її вплив на себе.

“Для того, щоб поставити питання про самоідентичність вже потрібно мати певний рівень культури. Питання про ідентичність, його просто не було. Тобто ви розумієте, коли почалися розмови про цей “Русский мир” і етнос Донбасу – це абсолютно штучне, тому що питання про самоідентифікацію взагалі не було. Був набір повсякденних практик, які забезпечують життєдіяльність. За великим рахунком це все. Ви думаєте там хтось позбувся українського паспорту або поспішив поміняти на автомобілях номери на ЛНРевіські? Та не дай Бог. Навіть ті, які кричали “Путин прийди”...Тому що український паспорт дає певні привілеї, з українськими номерами вони можуть кудись виїхати. Вони ж розуміють правове поле. Мій знайомий який працює в прокуратурі в ЛНР, який не виїзний, він з сльозами каже: “А який же паспорт буде отримувати мій син?”. Він страждає. Бо він хотів би, щоб його син отримав паспорт нормальної держави і йому не важливо якої України чи Росії, аби не ЛНР” (R5).

Ще однією особливістю, яку ми помітили, коли проводили дослідження, є те, що відповіді молодих викладачів (до 35 років) і професорів більш поважного віку відрізнялись. Як і слід було передбачати, молоді члени факультетів виявились більш гнучкими та оптимістично налаштованими.

“Стосовно вищої освіти і моїх колег. Переважна більшість моїх колег – це люди похилого віку, які вже сидять на пенсії. У мене був один колега, який говорив, що мені подобається ходити на роботу, бо зручно водити онука до дитячого садочка. Тобто тоді коли туди повернеться Україна вони всі підуть на пенсію і все. Звільниться маса вакансій. Я особисто 3 роки очікувала щасливої миті. Щоб повернутися в рідну Альма-матер. Я розчарувалася на сам перед у своєму науковому керівнику, розійшлися наші дороги. Тому особисто для себе не бачу якоїсь можливості туди повернутися. Але на мій погляд дійсно реінтеграція переміщених вишів можлива лише тільки на ту територію, в якому вигляді вони існували. Будь-які інші стратегії реінтеграції – це просто буде інша назва їх знищення або асиміляції. Самих вишів вже не буде, це буде щось інше” (R2).

Разом із цим важливо підкреслити, відміну сучасного “переміщення” від класичної евакуації університету під час війни, наприклад, як це було під час Другої світової війни. Тоді в окупації університети не працювали за рідким винятком. І навіть, якщо працювали, то викладали там запрошені німецькі професори. Більшість штатних працівників були вивезені на схід СРСР. Натомість наразі ми бачимо що принаймні половина, а іноді і більшість викладачів окремих університетів Донбасу та Криму, залишились на непідконтрольній ситуації і у випадку звільнення цих територій, можна припустити, що вони залишаться працювати, як і працювали (якщо вони прямо не порушували кримінальний кодекс). Яким чином вони будуть взаємодіяти із тими колегами, які залишили вірні Україні – виїхали, а потім захочуть повернутися? Чи можливе відновлення дружніх і робочих стосунків із колегами? Університет може стати як центом примирення, так і центром ворожнечі. На питання про примирюючу роль університетських спільнот один із респондентів відповів наступним чином:

“Це якщо розглядати контекстом десятиріч, то тоді так. Якщо розглядати в плані мислення і нових людей, співпраці, навчання, то це потрібно 10-ти річчя хоча б. А якщо просто в плані технічному переміщення університету назад, то там університети скажуть, що нікуди й не переміщувалися як працювали так і працюють. У мене є друг-викладач, який назад повернувся, спокійно відновився, якщо є там вакансія, то це не проблема” (R6).

Загалом, за межі окупованих територій переїхали 18 ВНЗ та декілька наукових установ, а це близько три з половиною тисячі науково-педагогічних працівників та майже сорок тисяч студентів [1; 2; 9]. Наші попередні висновки є співставними з висновками інших останніх досліджень, що дає нам змогу вважати нашу методологію ефективною [3; 4].

Висновки. Виходячи з наявного стану освітньої системи України, розділеної війною, основним шляхом реінтеграції є налагодження ефективних систем підтримки переміщених ЗВО з одночасним поліпшенням матеріально-технічної та науково-педагогічної складової їх діяльності. Таким чином, актуальними цілями політики реінтеграції є: 1) Налагодження ефективної системи роботи переміщених ЗВО на нових місцях; 2) Розширення і модернізація матеріально-технічної, організаційної й методологічної бази переміщених ЗВО; 3) Підготовка переміщених ЗВО до повернення на звільнені території; 4) Розробка і впровадження системних заходів з підтримки молоді з окупованих територій, стимулювання їх до вступу саме у переміщені заклади.

До розгляду пропонуються три альтернативні сценарії реінтеграції української вищої освіти: *“Внутрішні ресурси”*, *“Міжнародна підтримка”* та *“Оптимальний підхід”*.

В основу сценарію *“Внутрішні ресурси”* покладений принцип розвитку переміщених університетів за рахунок держави. Ідея стратегії у міцній державній політиці підтримки переміщених ЗВО шляхом створення потужних загальноукраїнських програм. Сценарій передбачає уніфікацію навчальних програм, запровадження кращого вітчизняного педагогічного досвіду, залучення українських викладачів тощо.

Сценарій *“Міжнародна підтримка”* полягає у поширенні практики залучення міжнародних експертів, іноземних викладачів, адаптації іноземного досвіду тощо. Цей сценарій передбачає делегування державою завдань з підтримки переміщених ЗВО іноземним (міжнародним) організаціям із збереженням за функцій контролю за стандартами, планування, моніторингу та вдосконалення освітньої політики. Сценарій передбачає організаційну та фінансову допомогу переміщеним закладам від іноземних державних і недержавних фондів.

Третій сценарій *“Оптимальний підхід”* передбачає поєднання елементів двох попередніх сценаріїв, а саме: розвиток державної інституційної бази переміщених ЗВО та залучення можливостей недержавних і закордонних організацій. Однак одночасне використання обох сценаріїв актуалізує проблему раціонального розподілу ресурсів. Для цього необхідно дослідити потреби кожного конкретного переміщеного

ЗВО та запропонувати інкрементальний гнучкий стратегічний план реінтеграції. В даному сценарії особливе місце посідає моніторинг політики підтримки переміщених ЗВО, об'єктивна оцінка та швидка корекція актуальних напрямків удосконалення роботи.

Список використаних джерел:

1. Верьовкін, ВВ, 2017. 'Особливості реалізації освітньої політики щодо переміщених університетів України', *Вища освіта України*, №4, С. 17-22.
2. Додонов, ДР., 2017. 'Університети–переселенці: проблеми сьогодення та перспективи реінтеграції', *Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць*, Вип. 126, С. 401-407.
3. 'Звіт Національної системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами', 2018. *Агентство ООН з питань міграції*. Доступно : <http://www.iom.org.ua/sites/default/files/nms_round_10_ukr_press.pdf> [Дата звернення 15 вересня 2018].
4. 'Окупований Донбас: економіка, демографія, групи впливу. Стратегії для України', 2017. *Центр вивчення Росії та окупованих територій. Ділова столиця*. Доступно : <www.dsnews.ua/static/longread/donbas/page1808339.html> [Дата звернення: 11 серпня 2018].
5. Bazaluk, O., Svyrydenko, D., Terepyshchyi, S., 2017. 'Structural-Functional Models of Integration And Reintegration of Ukrainian Educational Landscape', *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, No.5, P. 163-168.
6. Bekerman, Z., Zembylas, M., 2017. 'Mediating Collective Memories and Official Histories in Conflict-Affected Societies: Pedagogical Responses to "Individual" Narratives and Competing Collective Memories', *International Perspectives on Teaching Rival Histories*, P. 133-153.
7. Gomilko, O., Svyrydenko, D., Terepyshchyi, S., 2016. 'Hybridity in the Higher Education of Ukraine: Global Logic or Local Idiosyncrasy?', *Philosophy and Cosmology*, Vol.17, P. 177-199.
8. Kyvliuk, O., Svyrydenko, D., 2017. 'Academic mobility as "brain drain" phenomenon of modern higher education', *Studia Warmińskie*, Vol. 54, P. 361-371.
9. Svyrydenko, D., 2017. 'Divided Universities: The Postcolonial Experience of Contemporary Ukrainian Higher Education', *Future Human Image*, Vol. 7, P. 128-134.
10. Mettler, S., 2005. 'Soldiers to citizens: The GI Bill and the making of the greatest generation', *Oxford University Press*, 252 p.
11. Milton, S., Barakat, S., 2016. 'Higher education as the catalyst of recovery in conflict-affected societies', *Globalisation, Societies and Education*, 14(3), P. 403-421.
12. Terepyshchyi, S., 2017. 'Educational Landscape as a Concept of Philosophy of Education', *Studia Warmińskie*, Vol. 54, P. 373-383.
13. Pherali, T., 2016. 'Education: Cultural reproduction, revolution and peacebuilding in conflict-affected societies', *The Palgrave Handbook of Disciplinary and Regional Approaches to Peace*, P. 193-205.

References:

1. Ver'ovkin, VV, 2017. 'Osoblyvosti realizatsiyi osvithnoyi polityky shchodo peremishchenykh universytetiv Ukrayiny (The peculiarities of education policy for displaced universities of Ukraine)'. *Vyshcha osvita Ukrayiny*, №4, S. 17-22.
2. Dodonov, DR., 2017. 'Universytety–pereselentsi: problemy s'ohodennya ta perspektyvy reintehratsiyi (The displaced universities: today's problems and perspectives of reintegration)'. *Hileya: naukovyy visnyk: Zbirnyk naukovykh prats'*, Vyp. 126, S. 401-407.
3. 'Zvit Natsional'noyi systemy monitorynhu sytuatsiyi z vnutrishn'o peremishchenymy osobamy (Report of the National Agency for Internally Displaced Persons)', 2018. *Ahent-stvo OON z pytan' mihratsiyi*. Dostupno : <http://www.iom.org.ua/sites/default/files/nms_round_10_ukr_press.pdf> [Data zvernennya 15 veresnya 2018].
4. 'Okupovanny Donbas: ekonomika, demohrafiya, hrupy vplyvu. Stratehiyi dlya Ukrayiny (Occupied Donbas: economics, demography, groups of influence)', 2017. Tsentr vyvchennya Rosiyi ta okupovanykh terytoriy. Dilova stolytsya. Dostupno : <www.dsnews.ua/static/longread/donbas/page1808339.html> [Data zvernennya: 11 serpnya 2018].
5. Bazaluk, O., Svyrydenko, D., Terepyshchyi, S., 2017. 'Structural-Functional Models of Integration And Reintegration of Ukrainian Educational Landscape', *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, No.5, P. 163-168.
6. Bekerman, Z., Zembylas, M., 2017. 'Mediating Collective Memories and Official Histories in Conflict-Affected Societies: Pedagogical Responses to "Individual" Narratives and Competing Collective Memories', *International Perspectives on Teaching Rival Histories*, P. 133-153.
7. Gomilko, O., Svyrydenko, D., Terepyshchyi, S., 2016. 'Hybridity in the Higher Education of Ukraine: Global Logic or Local Idiosyncrasy?', *Philosophy and Cosmology*, Vol.17, P. 177-199.
8. Kyvliuk, O., Svyrydenko, D., 2017. 'Academic mobility as "brain drain" phenomenon of modern higher education', *Studia Warmińskie*, Vol. 54, P. 361-371.
9. Svyrydenko, D., 2017. 'Divided Universities: The Postcolonial Experience of Contemporary Ukrainian Higher Education', *Future Human Image*, Vol. 7, P. 128-134.
10. Mettler, S., 2005. 'Soldiers to citizens: The GI Bill and the making of the greatest generation', *Oxford University Press*, 252 p.
11. Milton, S., Barakat, S., 2016. 'Higher education as the catalyst of recovery in conflict-affected societies', *Globalisation, Societies and Education*, 14(3), P. 403-421.
12. Terepyshchyi, S., 2017. 'Educational Landscape as a Concept of Philosophy of Education', *Studia Warmińskie*, Vol. 54, P. 373-383.
13. Pherali, T., 2016. 'Education: Cultural reproduction, revolution and peacebuilding in conflict-affected societies', *The Palgrave Handbook of Disciplinary and Regional Approaches to Peace*, P. 193-205.